
Rendben van-e a rendészet? Finszter Géza »Rendészettan« című könyvéről

Róth Erika*

Finszter Géza *Rendészettan*¹ című könyvét kezembe véve egyáltalán nem voltam biztos abban, hogy meg tudok felelni a recenzens feladatainak. Jó recenziót ugyanis az tud írni, aki a szerzőtől is jobban ismeri az ajánlott könyv témáját, ami ez esetben nem igaz, hiszen Finszter Géza – velem ellentétben – a rendészettudomány hazai művelőinek élvonalába tartozik. Mégis teszek egy szerény kísérletet, elsősorban a Szerző iránti tiszteletből, remélve, hogy sikerül felhívnom néhány olvasó figyelmét a műre. Az ajánlás ezúttal nem az egyes fejezetek rövid tartalmi bemutatását jelenti, hanem néhány elemet kiragadva egy-egy részproblémára szeretném felhívni a figyelmet.

A *rendészettudomány* meglehetősen új tudományterület, megalapításának igénye is csak mintegy három évtizedre vezethető vissza (395. o.), és „– mint a közigazgatási jogtudomány egy önállóságra törekvő ágazata – most van kibontakozóban.” (17. o.) Finszter Géza a hazai rendészettudomány művelésében annak kezdetétől részt vett, az eltelt évtizedekben nyújtott teljesítménye alapján annak meghatározó alakja lett. Munkája e termékeny kutatási tevékenység összefoglalása, de korántsem egy kutatói életpálya lezárása, hiszen annyi, további vizsgálódást előrevetítő, gondolatébresztő felvetés szerepel egy-egy fejezetben, hogy biztosak lehetünk abban, a Szerzőnek van még mondanivalója.

A Szerző az elmúlt évtizedekben felhalmozott kutatási eredményeinek, ismereteinek átadására ezúttal tankönyv formájában tett kísérletet. A kísérlet természetesen nem azt jelenti, hogy Finszter Géza mint a tudástranszfer egyik alanya (a tudás átadója) szempontjából lehet kétséges a kísérlet kimenetele, eredményessége, hanem a befogadó – akár a feldolgozott témák iránt érdeklődő olvasó, akár a megcélzott, a felsőoktatás különböző szintjein tanulmányokat folytató hallgatói kör – részéről szükséges komolyabb erőfeszítés, koncentrált figyelem a befogadáshoz. A sűrűn teleírt 474 oldalt kitevő törzsanyag ugyanis olyan gazdag, információkkal, tényanyaggal teli, hogy még a mester vagy a doktori képzésben is több féléves tananyagot szolgáltat. A mű egyes fejezet- és alcímei,

* Egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Intézeti Tanszék.

¹ Finszter Géza: *Rendészettan*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

anyagának egyes részei – lényegesen szerényebb terjedelemben – már felbukkantak a Nemzeti Közsolgálati és Tankönyv Kiadó gondozásában 2013-ban megjelent „*A rendészet elmélete és a rendészeti eszközrendszer*” c. tankönyvben is.

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem képzéseiben kiemelt szerepe van a rendészettudományhoz tartozó különböző kérdéseknek, az alapképzésben, a mesterképzésben és a doktori képzésben egyaránt,² de a rendészeti ismeretek oktatása nem korlátozódik erre a felsőoktatási intézményre, hiszen a Kriminológia mesterképzés tantervében is megtaláljuk a Rendészeti alapismeretek tárgyat. Ezen kívül – bár eltérő súllyal – más képzésekben is szerepet kap a rendészet egyes tárgyköreinek megvitatása.

Ezzel alátámaszthatjuk a Szerző azon reményét, szándékát, hogy könyve valóban a rendészeti szakemberképzés különböző szintjein szolgálja majd az oktatást, sőt minden bizonnyal több egyetemen is használható és hasznos tananyagként fog megjelenni. Azt is jól látja a szerző – hiszen nem csak a kutatásban, de az oktatásban is jelentős tapasztalattal rendelkezik –, hogy a képzés egyes szintjeihez és szakjaihoz igazítva kell kiválasztani azokat a részeket, amelyek nem csak relevánsak a tantervben szereplő tárgyak tartalma szempontjából, de a hallgatók számára feldolgozhatók is.

A bőséges irodalomjegyzék nélkül is közel félezer oldalas mű terjedelme, gondolati gazdagsága, mélysége inkább a kézikönyv jelleget erősíti. A két sajátosság ugyanakkor nem zárja ki egymást, az igazán jó tankönyveket a szakemberek is – legyenek akár a jogalkalmazók körébe tartozók, a jogalkotásban részt vevők vagy kutatók – előszeretettel veszik kézbe, ahogy felhasználta a Szerző is Finkey Ferenc tankönyvét, vagy ahogy gyakran támaszkodunk ma is Angyal Pál, Fayer László és más tudósok tankönyveire, de az elmúlt évtizedekben megjelent, eredetileg oktatási célra készült művek is rendre megjelennek a tudományos közlemények forrásai között. A felhasznált szakirodalom mennyisége és minősége bármely nagymonográfiának becsületére válna. A monografikus jelleget erősíti – többek között – az adott téma számos aspektusának elemző bemutatása, az érvelés mélysége, a feldolgozott ismeretek szintetizálása.

A mű tankönyv jellegét hangsúlyozza a Szerző a majdani hallgatók számára a tananyag elsajátítását könnyítő, a sokszor súlyos témákat tárgyaló, lényegre törő, de ugyanakkor alapos elemzést nyújtó fejezetek végén található összefoglalóval és a kérdések sorával, amelyeket megválaszolva a hallgatók tesztelhetik, mennyire sikerült elsajátítani az anyag lényegét. A legfontosabb tudnivalók kiemelése azért is hallgatóbarát megoldás, mert a könyv nem csupán terjedelmes, de viszonylag apró betűkkel sűrűn teleírt oldalaival nehézséget jelenthet a hallgatóknak – főként előképzettség nélkül, a tárgyalat problémák ismeretének teljes hiányában – megküzdenni akár csak egy-egy fejezetnyi anyaggal.

A mű időtállóságát biztosítja, hogy jóval több, mint az irányadó hazai jogszabályok feldolgozása, magyarázata. Természetesen a hatályos jogszabályok

² „Nem kétséges, hogy a rendészettudományok oktatási terepén a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara (RTK) monopóliumhelyzetben van.” - írja Kerezsi Klára: Mi viszi előre a rendészettudományi gondolkodást? című tanulmányában. *Belügyi Szemle*, 2018/4. 3. o.

bemutatása sem maradhat ki, ugyanis – ahogy a Szerző írja – a rendészettannak, a rendészeti rendszernek ez is része. (21. o., 263. o., stb.) Tény, hogy rejt magában kockázatot a jogszabályi rendelkezések citálása, hiszen amint azt a tankönyv egyes fejezetei érzékeltetik, a közigazgatási, a büntetőjogi és büntető eljárásjogi jogszabályok olyan széles bázisára épül a rendészeti tevékenység, hogy szinte lehetetlen időtálló tételesjogi anyagot a hallgatók rendelkezésére bocsátani. A könyv megjelenése óta eltelt rövid idő is elegendő volt ahhoz, hogy több jogszabály módosítására sor kerüljön, akár az új eljárásjogi rendelkezések hatásaként.³

Csak az előszót és a bevezetést elolvastva is lehetne írni egy recenzió terjedelmű közleményt. Olyan gondolatébresztő felvetésekkel találkozunk már e részben, ami előrevetíti, hogy nehéz lesz lépést tartani Finszter Gézával, ha közösen szeretnénk átgondolni egy-egy problematikus területét a vizsgált kérdéseknek. A bevezetést arra is felhasználja a Szerző, hogy a tankönyv tíz fejezetének tartalmát egy-egy mondatban összefoglalja.

Mit is jelent a tankönyv címét adó *rendészettan*? Erre már az első fejezet első mondatában megkapjuk a választ: „A rendészet jogának, szervezetének és működésének egységben történő megjelenítését és tanulmányozását a *rendészettan* kifejezésben érezzük a legpontosabban visszatükröződni.” (21. o.)

A *rendészet fogalma* címet viselő első fejezet azonban sokkal több, mint a címbeli kifejezés definíciójának körüljárása. Felvet sok olyan témát, amivel a későbbiekben akár egy-egy fejezet/alfjezet terjedelemben is foglalkozik a szerző. Éppen e tartami sűrítés miatt emelnék ki néhány gondolatot a tankönyv egyik legrövidebb (28 oldal terjedelmű), de számos lényeges alapkérdést taglaló fejezetéből.

Fontos, ugyanakkor nem egyszerű feladat a használt *fogalmak* tartalmának meghatározása, a széles konszenzuson alapuló terminus technicus megalkotása. (21. o.) Bár számos definíciós kísérletet bemutat a szerző, ezek között ellentmondások is felfedezhetők⁴, így nem lesz egyszerű dolga annak a hallgatónak, akinek a vizsgán a rendészet, a rendészeti igazgatás, a közbiztonság és más alapfogalmak tartalmát kell meghatároznia. Már a rendészet szó jelentésének definiálása sem könnyű feladat. A szóhasználat szintjén talán a legfontosabb azt megértenünk, hogy a rendészet és a rendőrség közé nem tehetünk egyenlőségelet még akkor sem, ha a tankönyv a rendőrség

³ Csak két példával szemléltetve a jogszabályok gyors változását, ilyen az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény 1. § (1) bekezdésének módosítása – amelyet a Szerző a 268. oldalon idéz, és ami a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) hatálybalépését követően megváltozott –; továbbá a legalitás elvét megfogalmazó Be. törvényhely (az 1998. évi XIX. törvény – korábbi Be. – 6. § (1) bekezdése, lásd: 313. o.). Nem a közelmúltbeli jogszabályváltozásokban kereshető az oka annak, hogy a Legfelsőbb Bíróság büntető jogegységi határozatai szerepelnek a kriminálpolitika kútfői körében. Tény, hogy még az ezen megnevezés alatt hozott jogegységi határozatok is befolyásol(hat)ják a kriminálpolitikát, de a Kúria megemlítésének elmaradása hiányérzetet kelthet. (317. o.)

⁴ Kerezi Klára szerint ugyanakkor „A rendészet fogalma továbbra is egyértelműnek tűnik – a hatályos törvények érvényesítése az állami szerveknek a legitim erőszak alkalmazására történő felhatalmazása által –, mégis bőven akadnak olyan kivételek, amelyek elhomályosíthatják e fogalom kontúrjait.” Kerezi Klára i.m. 11. o.

tevékenységét helyezi a középpontba.

Ahogy Finszter Géza írja, „A rendészet a modern államban az a közigazgatási tevékenység, amelynek társadalmi rendeltetése a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyek elhárítása.” (33. o.) Erre rímelnek a könyv más fejezeteiben adott, az ott tárgyalt kérdéseknek megfelelően más-más elemeket hangsúlyozó meghatározások is, mint pl. „... a rendészet, amely a közrendnek a közjog által jogsértőnek minősített emberi magatartásoktól való közjogi eszközökkel történő oltalmazásával azonos.” (52. o.) „A rendészet a közigazgatásnak azon ágazata, amely közbiztonságot szolgáltat a társadalom számára.” (107. o.) „A rendészet feladata a közbiztonság és a belső rend közhatalmi eszközökkel történő oltalmazása.” (109. o.) „A rendészet fő feladata a biztonságot fenyegető jogellenes magatartásokból keletkező veszélyek felismerése és ezek elhárítása.” (250. o.) Ezekből a megállapításokból is leszűrhető, hogy a rendészet és a közbiztonság egymástól elválaszthatatlan fogalmak. Ugyanakkor „a közbiztonság és a közrend olyan bizonytalan jogfogalmak, amelyeknek még a tartalmuk is vitás...” (112-113. o.)

A rendészet talán legfőbb sajátossága, ismérve a *legitim erőszak* egyes elemeinek kizárólagos gyakorlására való felhatalmazottsága, az ún. „fizikaierőszak-monopólium”. (107. o.) „A rendészeti hatósági aktusok legjellemzőbb formája a rendészeti fizikai kényszer, ami az állami kényszer legdrasztikusabb formája.” (123. o.) A *legitim fizikai erőszak* monopóliumával a Szerző kiemelten foglalkozik *A rendészeti közhatalom forrásai* című V. fejezetben. (209-214. o.) A legitim fizikai erőszaknak a rendőrség két alapvető funkciója szerint „két eljárási rendje van: a rendészeti hatósági eljárásokban alkalmazott formája a rendészeti erőszak, a büntetőeljárás formája pedig a büntetőeljárás kényszerintézkedés.” (214. o.) Míg a büntetőeljárás jogszabályok szigorú szabályozással, garanciákkal, az igazságszolgáltatási kontrollal alkalmasak a büntetőeljárás kényszerintézkedések alkalmazásának törvényességét biztosítani, „a rendészeti erőszak akkor maradhat meg a legalitás keretei között, ha az azt alkalmazó rendőr kellő szakmai és morális felkészültséggel rendelkezik.” (214. o.) A legitim fizikai erőszaknak – amely a jogellenes cselekmények megfékezésére szolgálhat – számos ismérvnek kell megfelelnie a jogállami rendészet által kialakított kritériumok alapján. Ezek tartalmát a tankönyv részletesen taglalja, összegzését az V. fejezethez kapcsolódó összefoglalás tartalmazza. Csak címszavakban ezek a következők: eszközjellegű, szükséges, minimális mértékű, arányos, reaktív és professzionális. (249-250. o.) A fizikai erőszak alkalmazásának legalitása három feltétel meglétét igényli, ezek „a törvény ereje; szakmai felkészültség az erőszak kontroll alatt tartására és felelősségvállalás az alkalmazás jogszerűségéért.” (387. o.)

A rendőrség és az egyes tárgyalt jogintézmények kialakulásával több helyen is foglalkozik a szerző, bár az előszóban leszögezi, hogy a jelen tankönyv nem lehet rendészeti történelemkönyv. Ettől nem is kell tartanunk, hiszen a történeti gyökereket csak olyan terjedelemben és mélységben mutatja be, amennyire ez az adott szervezet, tevékenység megértéséhez elengedhetetlenül szükséges. (Lásd például: 9. o.; 197-199. o., 357-359. o., 440-442. o.)

A rendőrség szervezeti fejlődésével kapcsolatban a büntetőeljárással foglalkozó

recenzens is csak két jelenségre kíván rámutatni. Az egyik, hogy közrendészeti jellegű rendőri feladatok és a bűnüldözési, nyomozási funkciók olyannyira eltérő sajátosságokkal rendelkeznek, hogy egyes európai országokban a bűnügyi rendőrség önállóvá válása is megfigyelhető. (41. o.) Hazánkban az Alaptörvény a 46. cikk (1) bekezdésében maga is elvlasztja a rendőrség e két alapvető feladatkörét – a bűncselekmények megakadályozását és felderítését, valamint a közbiztonság és a közrend védelmét –, amelyet Finszter Géza bölcs megoldásként jellemez. (59. o.) A rendészeti igazgatás kettősségét is ez a két alapvető feladat alapozza meg: egyrészt közigazgatási hatóságként látja el a közrend és a közbiztonság védelmét, másrészt a bűnügyi szolgálat/bűnügyi rendészet a büntető igazságszolgáltatás előkészítését végzi. (113. o.) „Jórészt a feladatokban és a funkciókban mutatkozó minőségi különbségek miatt válik el egymástól a rendészet két alapvető ágazata, a közbiztonsági és a bűnügyi szolgálat.” (214. o.) A közbiztonsági rendészet és a bűnügyi rendészet eltérő sajátosságairól bővebben is olvashatunk *A rendészeti közhatalom forrásai* című V. fejezetben, amelynek része a felderítés és a nyomozás büntetőeljárás szabályai sajátosságainak bemutatása is. Ahogy a Szerző írja, a felderítés és a nyomozás fogalmát a kriminalisztikában kialakult tartalma alapján használja és nem a tételes jogban fellelhető meghatározásokból indul ki. (220. o.) Felhívja a figyelmet arra is, hogy „a felderítésnek két típusa alakult ki: a büntetőeljárás kívüli és a büntetőeljárás részeként szabályozott felderítés.” (221. o.) Mégis, ha valahol egyáltalán lehet hiányérzete az olvasónak egy ilyen terjedelmes és alapos mű kapcsán, akkor ebben a kérdésben kissé hiányolom a büntetőeljárás tételes jog szerinti fogalom tisztázását. Az új Be. 2018. július 1-i hatályba lépése óta hatályos büntetőeljárás szabályokról szólva a következőket olvashatjuk: „Az új Be. felfogásában a büntetőeljárás része a bűnüldözési célú felderítés, ami a bűncselekmény gyanújának megállapítására irányul, formája az előkészítő eljárás, eszközei leplezettek ...” (223. o.) Lényegében felderítés alatt az előkészítő eljárásról ír a szerző, így a hallgató számára lehet, hogy nem derül ki e tárgy tanulása során, hogy a felderítés a hatályos Be. szerint a nyomozás első szakasza, amit – sikeressége esetén – a vizsgálat követ.⁵ A Be. indokolása szerint „a személyre szóló megalapozott gyanú közlésétől függően a nyomozás felderítésre és vizsgálatra oszlik.” Az előkészítő eljárás célja viszont „valamely bűncselekmény gyanújának megállapítása vagy éppen kizárása”. Ami az eljárási szakaszok új típusú tagolását, a nyomozást megelőző szakasz bevezetését szükségessé tette, az valóban a „bűnüldözési célú titkos információgyűjtés szabályainak büntetőeljárásba történő integrálása.” Az előkészítő eljárás célja valamely bűncselekmény gyanújának megállapítása vagy éppen kizárása, azaz annak megállapítása, hogy a bűncselekmény gyanúja fennáll-e. (Be. 340. § (1) bek.)

A *rendészeti igazgatás* a közigazgatás része (107. o.), „a szándékos és a gondatlan jogsértésekből keletkező veszélyek megelőzésére, megszakítására és elhárítására alkalmas hatósági intézkedéseket magában foglaló – a rendészeti közjog által szabályozott – végrehajtó-rendelkező tevékenység.” (39. o.) A

⁵ Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a 222. oldalon található 9. táblázat és a 250. oldalon a felderítés büntetőeljárás kívüli és bűnüldözési célú formájának összegző jellemzése segíti az eligazodást.

rendészet anyagi joga a bűncselekmények, illetve szabálysértésnek minősülő jogellenes magatartások körét meghatározó törvényeket jelenti, míg a rendészeti igazgatás eljárásjogát alapvetően – de nem kizárólagosan – az általános közigazgatási rendtartásról és a büntetőeljárásról szóló törvények, valamint a szabálysértésekről szóló törvény határozza meg. Ezeket az alapvető jogforrásokat számos más jogszabály egészíti ki, különösen az egyes szabálysértések meghatározása és az eljárási szabályokat is tartalmazó szervezeti törvények említhetők, de nem véletlen, hogy a teljes körű felsorolásra maga a szerző sem vállalkozik, amit a magunk részéről is helyénvalónak tartunk. (48. o.) Más helyen ugyanezekre a jogforrásokra hivatkozva a rendészet eljárásjogát akként definiálja hogy az „mindazon szabályok összessége, amelyek a rendészeti intézkedések formáját írják elő.” (110. o.) A rendészet anyagi joga abból a szempontból is fontos, hogy az ott meghatározott cselekmények veszélyeztethetik a közbiztonságot (60. o.), amelynek védelmezése a rendészeti feladatok lényege (55. o.). A „rendészet anyagi joga mindazoknak a jogszabályoknak az összessége, amelyek a közrendet veszélyeztető magatartásokat meghatározzák, és elkövetőiket közigazgatási vagy büntetőszankcióval fenyegetik.” (110. o.) A bűncselekményekkel szemben a büntetőjog és a büntetőeljárás a „leghatékonyabb fegyver”, de a büntetőjogi felelősségrevonás „csak a jogrendet képes helyreállítani, nem pedig a közbiztonságot”, ugyanakkor „a helyreállított jogrend jótékony hatással van a közbiztonságra is.” (65. o.)

A *rendészeti rendszer* című VI. fejezetben a közbiztonsági rendszer egyik alrendszereként⁶ határozza meg a Szerző a rendészeti rendszert, amely a közigazgatás része, és amelynek társadalmi rendeltetését a következők szerint fogalmazza meg: „a legitim fizikai erőszak monopóliumának birtokában – a közbiztonság, a közrend, a nemzetbiztonság és az államhatár megóvása érdekében a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyek megelőzése, elhárítása, avagy csökkentése; továbbá a büntető igazságszolgáltatás előkészítése, a megsértett jogrend helyreállítása.” (263. o.) E definíció mintegy summázata a korábban tárgyalt sajátosságoknak, véleményem szerint a legteljesebb leírását adja a rendészet mibenlétének.

Hiányolnánk, ha a Szerző nem mutatna rá a *statisztika* mint mérőeszköz alkalmatlanságára. Ezt több helyen is megteszi, utalva rá, hogy a statisztika alkalmatlan „a bűnüldöző és az igazságszolgáltatási szervek teljesítményének kontrollálására ... Különösen a rendőri munka statisztikai értékelése problematikus.” (65. o.) A statisztika torzíthat és torzítható, így amellet, hogy egyes trendek elemzéséhez – kellő odafigyeléssel – felhasználható és hasznos, a mindenhatóságába vetett hit megingatására a kutatók időről időre kísérletet tesznek. E sorban említendő Finszter Géza is. Igaz, a személy- és vagyónbiztonság objektív állapotának tükrözésére alkalmasnak tartja a bűnügyi statisztikát, de

⁶ További alrendszerek a magánbiztonsági rendszer és a civil önvédelmi rendszer. Az előbbivel kapcsolatban egy érdekességet meg kell említeni. A magánbiztonsági üzletágban foglalkoztatottak százezer lakosra vetített arányát tekintve sikerült a 27 uniós tagállam közül az első helyre kerülnünk. Ez a szám nálunk 1100 fő, míg az uniós átlag 237. Ezt a kétes dicsőségre okot adó ténytet Finszter Géza is a „megdöbbentő” jelzővel illeti. (283. o.)

rámutat, hogy itt is figyelemmel kell lenni a statisztika alakulását befolyásoló jogi megoldásokra. (87. o.) Máshol megjegyzi, hogy „a statisztika nem alkalmas a közbiztonság valós állapotainak feltárására, javuló statisztikai adatok mellett is romolhat a közbiztonság.” (287. o.)

Talán nem állok messze a valóságtól, ha azt mondom, a tankönyvnek nem csupán a gyakorlatban hasznosítható elméleti ismeretek átadása a legfőbb erénye, hanem egy olyan szemléletmód kialakítása, amelyet nem kezdhetnek ki a későbbi jogszabályváltozások sem. Aki ezen a tankönyvön „szocializálódik”, az nem csupán a rendészet különböző területein lesz képes helytállni. Amint Finszter Géza írja, „Egy konkrét probléma megoldása szintézisre törekvő látásmódot kíván.” (13. o.) Ebben (is) támogatást nyújt a tankönyv a majdani jogalkalmazónak, de ezzel csak a kezdeti segítséget adhatja meg, hiszen az a komplex megközelítés, amely a helyes megoldáshoz vezethet, számos más, a rendészet tanán kívül eső ismeret elsajátítását is szükségessé teszi, amelyet gazdagít a hosszú évek során gyűjthető tapasztalat.

Ha a könyv kisebb vagy nagyobb részét az oktatás különböző szintjein tananyagként elsajátítják a rendészet majdani meghatározó szereplői, akkor egy jelentős – mondhatjuk meghatározó – lépést tettek ahhoz, hogy jó szakemberekké váljanak, akik feladataikat nem csupán a hatékonyság és eredményesség szem előtt tartásával végzik, de ugyanilyen fontosnak tekintik az alapvető jogok védelmét, tiszteletben tartását is. A recenzens e téren érzett aggodalmát azonban erősíti, reményeit beárnyékolja a Szerző azon – minden bizonnyal megalapozott és empirikus kutatásokkal alátámasztott – véleménye, hogy az első munkahelyére belépve azzal szembesül a korszerű gondolkodásmódot a képzés során elsajátított ifjú, hogy amit az iskolában tanult, azt el kell felejtenie. „Hiába tantárgy a rendőriskolákban az emberi jogok ismerete, ha a pályakezdekők olyan szervezeti kultúrába kerülnek, ahol az első tanács így szól: 'felejtsetek el azt, amit az iskolában tanultatok'.” (388. o.)

A rendészeti igazgatással kapcsolatban is felmerül a kérdés, hogy miként lehet egyrészt a törvényesség, jogszerűség, másrészt az eredményesség, hatékonyság követelményeinek egyszerre eleget tenni. (112. o.) A rendőr tipizálható aszerint is, hogy egyiket vagy másikat helyezi előtérbe, netán mindkét elvárást egyformán teljesíteni kívánja. Sokat mond, hogy ez utóbbi típust Wilson idealistának nevezi. (159. o.) A mű végkicsengése viszont az, hogy „Az eredményesség és a törvényesség ellentmondása nem feloldhatatlan, mert a törvényesség az intézkedések célszerűségét is képes biztosítani”. (473. o.)

A Szerző több helyen is kitér a *jogállami követelményekre*, hangsúlyozza, hogy „ez a tankönyv kizárólag az alkotmányos jogállam rendszere számára adhat hasznosítható ismereteket” (10. o.). Így nem véletlen, hogy az alkotmányos követelmények mind az Alaptörvény citálásával, mind számos alkotmánybírói döntés ismertetésével kiemelt szerepet kapnak a műben, továbbá hogy az *Alkotmányos alapok* tárgyalására önálló fejezetben kerül sor (VIII. fejezet). Az talán nem okoz meglepetést, hogy akár az uniós országokon belül is jelentős eltérés van a téren, hogy milyen módon, milyen részletességgel szólnak a rendvédelemről. Általános követelmények fogalmazódnak meg a közigazgatással

szemben, de a rendvédelmi igazgatásra, a rendőrség szervezetére és működésére vonatkozó részletes rendelkezéseket az alaptörvények többségében nem találunk. (371. o.) Valószínűleg az sem állítható, hogy az alkotmányos működés azokban az országokban teljesedik ki, ahol részletesebb szabályozást tartalmaz az alaptörvény. Ahogy Finszter Géza találóan összegzi: „nem az a fontos, hogy a rendvédelmi szervek jelentős helyet kapjanak az alkotmányban, hanem az, hogy az alkotmány kapjon jelentős helyet a rendvédelem működésében.” (372. o.) „A rendészeti igazgatás jogállami minőségét az dönti el, hogy miként működik a hétköznapiakban, hogyan képes támaszkodni a jogállamiság három pillérére: a jog uralmára, a hatalmi ágak megosztásának elvére és az emberi jogok tiszteletére.” (372. o.) Az emberi jogok tisztelete, védelme azonban kétoldalú, egyes esetekben csak mások emberi jogainak korlátozásával – akár kényszerítő eszközök alkalmazásával – biztosítható. Erre a jogállami rendészetnek felhatalmazást kell kapnia a jogalkotótól. (373. o.) A követelmények rögzítése viszont azért is fontos, mert „A modern rendészet nem automatikusan azonosult a jogállamiság eszméjével” és „[A] rendőri munkának a jog sáncai közé terelése ma sem tekinthető befejezettnek”. (201. o.)

Korábban már részletesebben írtam a legitim erőszak monopóliumról, amely az alkotmányos követelményeknél értelemszerűen ismét előtérbe kerül, hiszen „bűnüldözési jogkörökkel kiegészítve az alapjogok korlátozásának lehetőségét is magában foglalja”, ugyanakkor „az erőszak-monopóliummal vissza lehet élni, az alkalmas az alkotmányos demokrácia veszélyeztetésére.” (375. o.)

A rendészeti igazgatás alkotmányjogi alapjainak megteremtésében – más technikák mellett – az Alkotmánybíróság döntéseinek is központi szerepe van. (375. o.) „A modern jogállami rendőrség a mítoszok⁷ helyébe valóságos értékeket helyez: a jog uralmát, a szakmai hozzáértést és az emberi jogok tiszteletét.” (390. o.)

A kutatásokkal, az egyetemek feladatával, az elmélet felelősségével kapcsolatos IX. fejezet a recenzens számára az egyik legkedvesebb része a könyvnek. Ugyanakkor már a *Közrend, közbiztonság, jogbiztonság* c. II. fejezetben jelzi a szerző, hogy „Az elmélet felelőssége éppen az, hogy tiszta fogalmaival, igazolt tartalmakat hordozó definícióival segítse a vizsgált jelenségek törvényszerűségeinek felismerését.” (51. o.)

A rendészettudomány kialakulása, módszertana, helye még vitatható, önálló tudománnyá válásának igényét azonban egyre többen vetik fel. (419. o.) A rendőrségi kutatások az elmúlt évtizedekben elsősorban az állam- és jogtudományok területén folytak, de egyes kérdések felkeltették – többek között – a szervezéstudomány, a vezetéstudomány, a szociológia érdeklődését is. „A rendészeti működés gazdag tényanyagának egy-egy területét először a kriminológia és a kriminalisztika tudományának sikerült elméletté fejlesztenie, de a rendészet minden ágazatát felölelő szintézis, a rendészetelmélet megalkotása egy új stúdiumtól, a rendészettudománytól várható.” (384. o.) Kérdéses az is, ki lehet

⁷ A Szerző e megállapítását megelőzően tárgyalta az ún. mítoszokat, amelyekkel a rendőrség és a rendvédelmi szervek felé forduló tudományos érdeklődésnek szembe kell néznie. Ezek az erőszak, a hierarchia és a titok mítosza. (387-390. o.)

alkalmas rendészettudományi kutatások folytatására, hiszen – ahogy a Szerző írja – „a hivatásos rendőr nem kutató”, ugyanakkor „a kutatók egy része nehezen kooperál a praxissal, nem ismeri eléggé a rendészeti munka természetét, kritikai mondanivalóját időnként felesleges indulatokkal fogalmazza meg.” (420. o.) Így a tudományos kutatás önálló objektumai – kutatóintézetek és iskolák – nélkülözhetetlenek a rendészeti teória megszületéséhez. (420-421. o.) A Szerző rendészettudományi képzés és kutatás iránti elköteleződését fogalmazza meg, de egyúttal programot is ad a rendészettudományi karnak, amikor a következőket írja: „... az egyetemi rang a rendészettudományi karnak egyenesen kötelességévé teszi a rendészetelmélet művelését. A tudományos bázis létrehozása a rendészeti felsőoktatás feladata.” (421. o.) A következő két bekezdésben leírja a Szerző, hogy milyen követelményeket kell teljesíteni ahhoz a rendészeti felsőoktatás bázisintézményének és az ott dolgozó oktatóknak, kutatóknak, hogy elismert, valós teljesítményt produkáló kutatóműhely jöhessen létre. A továbbiakban kijelöli a rendészettudományi kutatás terepét, feladatait is, hangsúlyozva, hogy a „rendészettudomány jelentős támogatást nyújt a rendészeti szakmák művelőinek és a belügyekért felelős kormányzatoknak”. (423. o.) Ugyanakkor nem nélkülözhető a Magyar Tudományos Akadémia nyújtotta háttér és befogadó támogatás, ami a IX. Osztály Rendészettudományi Albizottságának (korábban bizottságának) megalakulásához és működéséhez is nélkülözhetetlen volt.

Annak ellenére, hogy a rendészeti kutatások szükségességét a különböző területeken dolgozó kutatók – és időnként a gyakorlati szakemberek, a rendőrségi vezetők – sem tagadják, a rendőrség idegenkedik attól, hogy tevékenységét tudományos vizsgálatoknak vessék alá. Ennek magyarázataként Finszter Géza egy francia kutató rendkívül találóan megfogalmazott véleményét hívja fel, aki szerint „a rendőrség az a szervezet, amelyik másokról mindent tudni akar, és ugyanakkor mindent elkövet azért, hogy róla senki ne tudjon meg semmit.” (428. o.) Nem állítom, hogy ez az alapja, de kétségtelenül egyik tényezője azoknak, a rendészetet érintő két kutatási irány⁸ között tapasztalható különbségeknek, amelyekre Finszter Géza felhívja a figyelmet. (431-432. o.)

Bár a könyv a rendészettan tankönyve, a Szerző markáns véleményének a tárgykörön túlmutató nyomait több helyen is felfedezhetjük. Példaként említhető erre a jogalkotás kritikájának megfogalmazása (92-93. o.) Ebben alappal támaszkodhat Nagy Ferenc álláspontjára, amit idéz is a Szerző: „A kellően át nem gondolt büntetőjog-alkotás azzal a veszéllyel járhat, hogy gyarapodnak a tiltások, amelyek nélkülözik az erkölcsi támogatást.” (54. o.) Az elméleti alapokat nélkülöző törvényalkotási kezdeményezéseket bírálja akkor is, amikor a következőket írja: A nyomozó szakember „nagyon is tart a kormányzati rögtönzésektől, a titkos műhelyekben összeállított egyéni képviselői indítványoktól, amelyek vagy abból a tévedésből születnek, hogy a közrend helyreállítása jogalkotással lehetséges, vagy arra építenek, hogy az alacsony jogi kultúra a közvéleményt a szigort hirdető támogatására készíti, és ezért érdemes a büntetőjog-alkotást a politikai propaganda szolgálatába állítani.” (98. o.) Tévedünk-e vajon, ha úgy véljük, ez a

⁸ A két kutatási irány egyikében a rendészet a tudományos eredmények felhasználója, a másikban az elméleti kutatások tárgya.

tömören megfogalmazott kritika-halmaz messze túlmutat a nyomozó aggályain? Lényegét tekintve hasonló a bírálóat fogalmazódik meg, amikor a következőket írja a rendeleti jogalkotás sajátosságainak felvázolását követően: „Ennél is rosszabb változat az, amikor maga a törvényhozás kezd hasonlítani a rendeleti jogalkotás pragmatizmusához.” (117. o.)

Számos más, érdekes kérdést érint a szerző, amelyeknek még csak a felsorolása is szétfeszítené a recenzió kereteit, így csupán néhány témakör megemlítésére szorítkozom. Ilyen például a zéró tolerancia és annak megmagyarázása, hogy miért nem alkalmazható európai keretek között (328-329. o.); a közösségi rendőrség (192. o., 454-456. o.) vagy a nemzetközi együttműködésnek a hazai rendőrségi tevékenységet is befolyásoló sajátosságai, fejleményei (459-464. o.).⁹

A könyvet olvasva megragadott a szerző néhány szellemes, helyenként éles megjegyzése, amikor az olvasó úgy érezheti, hogy a szépírókhoz hasonlóan néha ki-kiszól a „történetből” (adott esetben a súlyos szakmai problémák elemzéséből), és szinte hallani véljük, hogyan hangozna az adott mondat tőle élőszóban, látjuk magunk előtt arckifejezését. Erre a 'jelenségre' csak néhány szemléltető példát említenék: „Ami azt illeti, napjainkban a jogállamiság végletekig való túlhajlásának a leghalványabb veszélyét sem látjuk.” (90. o.) „Mindezek ellenére, szerencsére, alkotmányos jogállamban még a kevésbé bölcs kormányzás okozta bajok is mérsékelhetők.” (388. o.) „A hatalom birtokosai látható érzéki örömmel élék át annak tudatát, hogy sok ezer fegyveres ember felett rendelkeznek.” (424. o.)

Bár a Szerző kétségtelenül a rendészet elméletének egyik legkiemelkedőbb művelője és jól ismeri a gyakorlati nehézségeket, buktatókat is, mégsem tartja magát tévedhetetlennek. Tankönyvét vitairatnak is szánja. Nem kell vele mindenben egyetérteni, de az ellentétes álláspontokat célszerű legalább olyan alaposan megindokolni, mint azt a Szerző tette saját állításait, véleményét megfogalmazva.

A címben feltett kérdésre ki-ki vérmérséklete, szervezeti hovatartozása és a rendészeti tevékenységgel való kapcsolata szerint adhat választ. Finszter Géza tankönyvének elolvasása után azonban biztosan látjuk a problémák egy részét, jó esetben néhány problémát illetően a megoldás lehetőségéről is lehet fogalmunk. Arról viszont meg vagyok győződve, hogy ha a rendészeti képzésben részt vevő hallgatók megfelelő mélységben elsajátítják a tananyagot, akkor jó úton járunk ahhoz, hogy egyre inkább rendben legyen a rendészetnek az a része, ami rajtuk múlik. Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk, hogy nem csak a rendészeti tevékenység ellátói, de a (büntető)politika és a jogalkotó előtt is számos feladat áll.

⁹ Ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy az együttműködés tárgyalása lezárul a hágai programnál.